

M Y S T I E K *Over Johannes 17*

I

Het geloof dat ons hier samenbrengt is reeds in zijn bron sterk anti-fundamentalistisch. Zo biedt het Nieuwe Testament niet één visie op het leven van Jezus, maar vier. En deze vier zijn onderling weer zo verschillend in toon en kleur, dat men nooit kan zeggen: “precies zó is het!” En wie ze leest kan de sensatie ondergaan die ik jaren geleden wel had toen de drie grote tenoren – Pavarotti, Careras en Domingo - voor het eerst samen op televisie verschenen in een concert. Telkens een van de zangers horend had menigeeen zoiets van “ja, deze is absoluut de top”, een oordeel dat weer op losse schroeven kwam te staan zodra de volgende een aria aanhief.

Tussen het oudste en het jongste evangelie schuilt bijna vijftig jaar. Dat sobere, bijna journalistieke evangelie van Marcus dat voor vervolgde gelovigen moet zijn geschreven, verschilt mateloos van dat van Johannes waaruit wij vandaag lezen. Men moet ooit bij de definitieve samenstelling van het Nieuwe Testament een perfect gevoel voor ordening hebben gehad. Want het is duidelijk, dat men het evangelie van Johannes als laatste moet lezen. Ordening is hier tegelijk een volmaakte dosering, want soms lijkt het me dat de drie evangelieën – Marcus, Matheus en Lucas – je als lezer voorbereiden op Johannes. En binnen het evangelie van Johannes is de beweging gericht op die uiteindelijke laatste hoofdstukken die van de allermooiste liefdesmystiek getuigen.

Drie keer kregen wij de kans om in te stemmen met dit leven van Jezus, zodat we bij lezing de slothoofdstukken van Johannes nu volledig recht kunnen doen. Als ik vandaag daarom over een “wij” spreek, bedoel ik niet het “wij” binnen onze samenleving als geheel, maar is het het “wij” van wij-hier-nu bijeen. Want wie door de drie evangelieën die vooraf gaan nog niet is verlost om zich toe te wenden tot Jezus en de vertellingen over hem, zou deze laatste hoofdstukken eigenlijk moeten beschouwen als een liefdesbrief die je open op tafel ziet liggen maar waaraan je voorbij zou moeten lopen, omdat hij vooralsnog niet voor jou bestemd is.

II

Waarom? We zijn hier in de laatste dagen van Jezus' leven. Hij is bijeen met zijn leerlingen. Alles wat hij hier over zijn liefde voor zijn leerlingen zegt, geldt nu ook voor jou. “Ik noem jullie geen leerlingen meer, maar vrienden”, zegt hij. Dat is een kwalitatieve sprong in de verhalen. Want

een leerling is niet zomaar een vriend of een vriendin. Ten aanzien van de leerling houd je, hoe intiem je ook kunt zijn, toch ook altijd een lichte afstand. Dat hoort nu eenmaal bij de verhouding leraar-leerling. Nee, de vriend, de vriendin, is in de geest één geworden met je. Je wendt je niet meer toe tot de vriend omdat de vriendschap je voordeel zou kunnen opleveren, noch omdat het een verplichting zou zijn, maar enkel nog omdat je het niet laten kunt. Liefde in haar zuivere vorm heeft geen doel, geen oogmerk meer. Het lezen van deze slothoofdstukken met hun onzelfzuchtige liefde, lijkt op een inkijkje in het leven van sommige mensen die vele jaren samen zijn en die door vallen en opstaan heen nu in een gebied zijn gekomen waarin alleen nog belangenloosheid de toon verleent aan de verbintenis. Of op het beeld van de volledig toegewijde monnik lijkt zij, de monnik die bijna alleen nog door die lege gangen stiefelt. Er is een soort van thuiskomen in de liefde. Zo ook tussen Jezus en zijn metgezellen, de mannen maar ook de vrouwen die ten onrechte zijn weggeschreven toen de instituties de liefde al begonnen te bezoedelen.

Wij mogen getuige zijn van een mystieke verbintenis nu Jezus tot God bidt ten overstaan van zijn gezellen. Dit komt verder nergens voor. Ja, hij bidt het Onze Vader (waarvan je overigens echo's terughoort hier in Johannes), als zij er hem om vragen. Maar daar, in het Onze Vader, onderricht hij hen nog. De metgezellen als leerlingen dus. Hier in Johannes vindt een unieke ontmoeting plaats tussen *Jezus, God en de vrienden*. "Ik vraag je niet, Vader, dat je hen uit de wereld wegneemt", zo bidt hij. En heel even, als in een flits, kun je je voorstellen, dat zo'n woord verraadt dat het voor hem bijna ondraaglijk is hen nu achter te moeten laten. Maar nee, deze gedachte zet zich ogenblikkelijk om in een gebed om kracht voor hen... Dat zij zullen volhouden! Dat ze niet door kwaad verleid zullen worden, bidt hij. Misschien nog niet eens omdat kwaad nu eenmaal altijd verwerpelijk is, maar omdat hij niet verdraagt dat precies zij van wie hij zo veel houdt, zouden kunnen afdwalen langs glibberpaden. Dat zij weliswaar dus in de wereld zijn, maar er niet helemaal mee samen mogen vallen. Dat er dus wat kritische afstand in hen mag zijn ten aanzien van de macht en de vanzelfsprekendheden van de wereld waardoor de armen altijd weer het onderspit delven. Dat de mens zijn waardigheid terugkrijgt en geen handelswaar is, zeg ik maar in de taal van nu. Want we zijn niet op aarde om te consumeren. Forse kritiek op de macht heeft hij ge oefend: de onbenulligen die "met hondentrouw de allerrijksten en de allermachtigsten dienen"* . En precies "zo zal het tussen jullie niet zijn!", hadden we al eens eerder gehoord uit zijn mond bij Matheus (20, 20-28), toen hij zijn leerlingen voorhield dat macht alleen uit dienen kan bestaan. Maar hier in Johannes zijn we al

voorbij die onderrichting uit Matheus. Hier wordt immers niet meer geargumenteed. Hier wordt alleen nog gebeden.

III

Nu bidt Jezus ten diepste nog alleen dat de vrienden samen één blijven in hem. Zoals hij in God. En wij dus met hem ook in God. En dan zitten we echt in zijn mystiek waarin grenzen even lijken te vervagen. Ik wil niet voor u spreken, maar enkel zeggen, dat ik zelf na jaren van een zekere lauwheid ten aanzien van hem, er toe besloot alleen nog met God bezig te zijn voor zover en zoals hij het mij voorleefde. Want als je in oprechtheid streeft zijn weg te gaan, door het dal van de dood als het moet, zul je door hem als het ware in God worden gelegd... Dan ga je zomaar in die ruimte delen van God. En je hoeft er geen moeite meer voor te doen, noch te tobben over hoe of wat, want je krijgt het via hem cadeau. Ik wil in mijn leven buiten hem om niet meer met God bezig zijn, want daar zorgt hij wel voor. Ik wil proberen bezig te zijn met het leven zoals hij het voorleeft. Alsof pas zo dat woordje God richting krijgt en zijn algemeenheid verliest. “Het Woord is vlees geworden en het heeft onder ons gewoond”. En dit is alleen nog – als vanzelf - te begrijpen door al die mensen uit de geschiedenis die méé zijn gegaan, strompelend misschien, hoe dan ook, maar die méégingen en méégaan, dag na dag. Zoals wij dat mogen. Ieder, man en vrouw en kind, op een geheel eigen wijze, naar eigen maat, maar ontegenzeggelijk samen horend als gemeente, gaan ver voorbij de algemene woorden over God, ons toevertrouwend aan hem in wie geen leugen bleek. En wij hebben geen nieuwe theologieën meer nodig voorlopig, maar een kwalitatieve sprong, dwars door alle oude, nare gevoelens heen, gevoelens omtrent hem die met macht gelijk gesteld was of die als een evangelicale softie leek te verschijnen... De tijd is gekomen voor ons als gemeente, na jaren de evangelieën lezend, nu – met Johannes – te zeggen: “Ga ons voor, geliefde, wij zullen jou volgen!” En de vitaliteit van onze gemeente zal vroeg of laat door deze sprong bepaald worden!

*Abraham de Swaan over George W. Bush en de VS in *De Volkskrant* 2-2-08: “In geen vijftig jaar ging zoveel geld naar het meest vermogend percent van de bevolking en bleef er zo weinig over voor de rest”.

Pieter van Hoof 02-03-08